

Litteraturnyt

SAMLEDE FREMSTILLINGER OG STØRRE TIDSPERIODER

Tim Knudsen: *Dansk statsbygning*. (Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1995). 423 s., 595 kr.

Tim Knudsen giver med denne bog et interessant forsøg på at belyse den danske stats historiske udvikling og en historisk perspektiveret analyse af en række problemer ved det danske demokrati.

Bogens første del, *Europæisk statsbygning*, omhandler udviklingen af det europæiske statssystem. I den interstatslige rivalisering, som et godt stykke ind i det 19. århundrede gjorde krig eller forberedelse til krig til staternes hovedbeskæftigelse, måtte enhver stat oparbejde adækvate midler til at møde det ydre pres, som andre stater lagde på dem. Gjorde de ikke det, overlevede de ikke som selvstændige stater. Den adækvate reaktion på et stort ydre pres ville være at opbygge et centraliseret bureaukрати, hvor der lå magt nok bag, til at dette bureaukрати kunne organisere en effektiv udtrækning af ressourcer af statens territorium til at opretholde stående hære, som det skete under absolutismen. Det evnede den polske statselite ikke, idet den ikke formåede at bryde med andre magtblokke i staten, med skæbnsvangre følger for Polen som selvstændig stat. Det gjorde til gengæld den preussiske og den danske. For lande der ikke var udsat for et geopolitisk pres, var centralisering og bureaukritisering ikke i samme grad nødvendig, hvorfor varig absolutisme og en samfundsgennemtrængende stat aldrig udvikledes i samme grad i et land som

England, som det var tilfældet i det danske kongerige og Preussen.

Dette synspunkt udspringer primært af en forståelse af statsbygningsprocessen som resultat af dels staters adækvate svar på den interstatslige rivalisering – kendetegnet ved den europæiske udvikling er, at krige skaber stater, og stater skaber krige – dels som resultat af forskellige klassekonstellationer i den politiske udvikling, dels af kirkens rolle i staten. Staten kan således ikke reduceres til et udtryk for samfundsklassernes indbyrdes relationer, men den kan heller ikke ses uafhængigt af karakteren af det civilsamfund, den dækker. Staten har en vis grad af autonomi.

Tim Knudsens tilgang bærer præg af den angelsaksiske tradition for historisk makrosociologi (Skocpol, Tilly, Mann), som i alt for ringe omfang praktiseres i dansk historisk forskning, hvilket giver et velgørende svung. Det samme kan siges om den løbende komparation. Der foreligger her et syn på staten og staters historiske udvikling, som synes at være på forkant med den internationale forskning og det seneste tiårs stigende tendens til at bringe staten tilbage som centrum for studiet af samfundsforandring. Staten er udviklingens 'oppefra', der som forandringsforklaring supplerer civilsamfundets 'nedefra', uden at de to lader sig reducere til hinanden.

Disse første afsnit danner den nødvendige baggrund for anden del, der omhandler *Dansk statsbygning*. Her er vi kommet på hjemlig grund, og her er der ikke så meget, der overrasker. An-

den del opsummerer på udmærket vis den foreliggende forskning, både hvad angår statsapparatets indre forvaltningsmæssige udvikling og statens relation til samfundet, hvori »1700-tallets mest fremtrædende historiker, Ole Feldbæk« (s. 123) udgør hovedgrundlaget for fremstillingen af den danske enevælde.

Del 3, der er bogens største, handler om *Det danske demokratis problemer*. Hvor de to første dele kan læses som en kronologisk historisk fremstilling, er den sidste del primært tematisk opdelt. Her varierer længden af det historiske perspektiv i de enkelte kapitler, alt efter den problemstilling som tages op, mens relationen mellem stat og samfund som forklaringselement er trådt meget tilbage. Det er især de systemiske problemer

som analyseres, det politiske systems såvel som det bureaukratiske systems problemer og problemerne i relationen mellem dem. Disse afsnit er absolut interessante, men primært mere for deres perspektiv på det aktuelle danske system og dets problemer end for deres historiske dimension.

Som undervisningsbog og introduktion vil denne bog på god vis kunne tjene sit formål. Men for en bog i paperback, hvor flere afsnit har være trykt i tidsskrifter, hvor forfatteren (jf. forordet) har været i tvivl om, om der var tale om en ny bog eller anden udgave af en tidligere, uden registre og med så mange korrekturfejl – om end ikke alle så morsomme som den citerede – som der rent faktisk er, synes prisen urimelig høj!

Claus Møller Jørgensen

OLDTID OG MIDDELALDER

Tusindtallets Danske Mønter fra Den kongelige Mønt- og Medallesamling. Danish coins from the 11th century in The Royal Collection of Coins and Medals. (Nationalmuseet/Munksgaard, 1995). 171 s., 325 kr.

1995 var tusindåret for et egentligt dansk møntvæsen. I antageligt 995 lod Svend Tveskæg nemlig slå en sølvmønt med indskriften *ZVEN REX AD DENER* eller med andre ord »Svend, konge hos danerne, evt. konge i Danmark« (som det rigtigt hedder s. 22; mindre rigtigt s. 11). Det gav anledning til en særudstilling på Nationalmuseet om tusindtallets danske mønter og til denne prægtige bog.

Bogen indledes af Jørgen Steen Jensen, der giver en kort, men kyndig og oplysende introduktion til forskningen om disse mønter. Bogens hoveddel

er 57 opslag med tekst på venstresiden og fotografier på højresiden. Som altid borger Niels Elswing for fotografiernes høje kvalitet, gengivet på en behagelig sort baggrund. Teksterne er fordelt imellem Carl Johan Becker, Michael Fornitz, Keld Grønder-Hansen, Jørgen Steen Jensen og Anne Kromann (alle København) samt Mark Blackburn (Oxford), og trods flere forfattere er der et velkrevet helhedspræg over dem. Herefter følger en kort note om møntindskrifterne, billedtekster, henvisninger, kongerækken, en omfattende bibliografi og diverse registre. I det meste af bogen er teksten tospaltet med dansk til venstre og engelsk til højre, idet dog den engelske tekst s. 124 (til opslag 52) er urimeligt kortere end den danske. Dette tosprogede princip bibeholdes desværre ikke i billedteksterne, hvilket antageligt skyldes, at disse rummer så